

ni trohice ne več! Gola vnanja dejstvenost: nič pogleda navznoter, nič subjektivnega poglobljanja v psiho: — nič lirike! Vse sama stvarna epska objektivnost od kraja do konca. Balada.

In sicer balada z notranjo kompozicijo dogodkov: s kompozicijo »snovi« — na dvakrat tri! Priljubljeni narodni motiv — »na tri«! Obe trojki motivov pa veže — kontrast.

Koliko je od vsega tega še preostalo pri Vrazu? Pri Prešernu pa —

Čudovita balada, zeló stara balada naša, s spomini še o zamorcih Mavrih, z odmevi iz orientala! Celó motiv o kráľj. zlatem »peherju« je orientalski!

Zeló stara balada, iz dni pradedov, z bogato poezijo. Môrje: in še ono drugo môrje, — ženska in njena elementarna natura. Globoka balada, tragedija o nemirnem valovanju hrepeneja človekovega tja nekam nekam v daljavo, nekam — oddó! In vsa tragika v njej, pragloboka tragika tega hrepeneja — brez odrešitve!

Pa tudi umetnina je ta balada, po svoje. Narodna »naivna« umetnina, z jasno notranjo kompozicijo! Vendar — brez arhitektonike.

In iz te podlage, iz te stare naše balade v zapisu iz Smoletove zbirke, je l. 1851. vstvaril Prešeren svojo umetnino, »Pefem od lepe Vide«.

Ista snov. In ista delitev: kompozicija snovi — na dvakrat tri. Pa da Prešeren ni čutil, ni prepoznal — narodne pesmi? Toda kakó vse nekaj drugega, kakó povsem svoj drugi duh, do dná drugačna kultura tu Prešeren — in tam narodna pesem iz dni pradedov!

Že proémij, prvi štirje verzi, so povsem drugi duh: čista lirika, za uvodni akord pesmi; v drugačnem ritmu kakor spev! In balada sama? Ves tisti objektivni epski slog narodne pesmi je v njej izginil; kakor v uvodnem akordu valóvi v njej subjektivni lirski element: bridka tragika, trpljenje, boleš psihe! Do dná v duhu romantike.

In kakó je ritem balade že sam vse druga kultura! Strogo enakomerni ritem po normi trohejskega deseterca: literarno regulirani ritem, s pavzo za 4. (ponekod 5. ali celó 6.) in 10. zlogom, odn. za 5. in 7. ter 10.; z glavnim akcentom fiksno na zlogu 5. in 9., ko so vsi ostali akcenti poljubno labilni! Prešernov verz je muzikalni arhitektonski verz romanski. Tudi tu — kultura romantike!

In narodna kompozicija snovi »na dvakrat tri« je v Prešernovi umetnini doživela izoblikovanost — do arhitektonike:

Proémij: 2;+2. [t.j.: 4 verzi.]

I. del: 4+4; 2+4+2; // —4+4+[4];+(4+4).

Prestop: 2.

II. del: (4+2):(2+4); (4+2):(2+4); //

(2+2);+[(2+4):(2;+2+2)].—(2+2).

To zadoščaj! Že je 15 let, odkar sem o tem drugé govoril gluhoti človeški. »Čitanka«, 181!

Ali bo Prešernova Lépa Vída, ta čudovita literarna umetnina, pa tudi poslej — še vedno »narodna pesem«? In morda še vedno né — vsaj takó Prešernova, kakor sta njegova: — Povodnji mož in Sv. Senán!

Fecí! Ada.L. 8. II. 1927.

Peter Dörfler

(Umetnik grude)

Jože Pogačnik

Kdor ljubi zdravje svoje duše,
bo ljubil tebe, domovina!

Dr. J. Jeraj.

Velikopoteznost, kozmopolitizem redno vzbudi koprnenje po preprosti, ljubkomirni domačiji; v umetnosti, ki deluje s čuvstvenimi vrednotami, se ta dva toka še toliko bolj pokažeta. Mladost želi v svet — tudi umetniška mladost, kot priča tolikrat literarna zgodovina; zrela leta pa se vračajo kot trudne ptice selivke nazaj na sladki dom. V trenutnem čuvstvenem zanosu hoče umetniški genij objeti ves svet, celo vse svetovje, ali brž spozna, da so človeška narava in vse njene zmožnosti omejene, pa naj bodo še tolike: takrat najde in spozna svojo pravo pot — domačijo. Sicer bo umetnikov svet tem obsežnejši, čim večji je umetnik, a vsak ima končno le omejen krog, kjer je res v svojem elementu.

Za poezijo velja to še v večji meri. Njeno sredstvo, jezik, je že sam na sebi zvezan s svojo zemljo in s svojimi ljudmi, raste iz značaja zemlje in iz narodove svojstvenosti. Jezik je utelešena duša zemlje in naroda, jezik je že sam na sebi poetičen, je umetnina in zato vreden najgloblje ljubezni. In dalje: Če bi poezija hotela biti vsečloveška, bi mogla ustvarjati samo omladne, nejasno očrtane postavbe in bi se tako izneverila svojemu osnovnemu načelu, ki je nazornost, ter bi tako postajala vedno bolj neumetniška. Zato je naturalizem, ki je risal le tipe, poklical v življenje le še bolj zavedno poezijo nazorne določnosti, poezijo doma in domovine.

V vseh dobah je živela ta struja. Kakor človek, tako je tudi poezija s svojo zemljo »sorodna v prvem členu«. Okoli l. 1895. pa se je proti morečemu velikomestnemu vzdusju v literaturi vzdignila pesem dežele, pesem s kmetov, iz božje narave je vstala zavedna pesem grude. Živa gruda daje pojoči duši ozadje in jo spremlja, v mestu pa nehote čuti vsak, da okolica ne živi in ne čuti z njim. Gruda je del nas samih, ad našega organizma in zato draga, draga. In poezija domačije je naše zdravje.

* * *

Nova nemška »Heimatkunst« živi v imenih kakor Federer, Enrica Mazzetti; a morda najtoplejša je zemlja — Petra Dörflerja, močnega umetnika nevezane besede, slikovitega orisnika narave, preprosto zdravega pripovednika.

Zemlja Dörflerjeva je Švabsko, oni čudolepi kos Bavarske med Lehom in Isero. Svet od sile podoben našemu: Jelkovi in smrekovi gozdovi čezinčez, iz njih potekajo ceste — bele reke in gredo skoz rži in mimo detelje v vas, mimo sadovnjakov in košatih domačij, zavijejo mimo cerkve s strmestrehastim zvonikom in dalje spet čez polje v gozd. Okrogli griči, zaprte dolinice, potoki, močvirja, sivi pašniki po rebrih, z ovčami in leščevjem posejani, v ozadju na jugu

snežne Alpe in nad vsem modra nebesna kupola. Po sredi dežele pa globoka zareza reke Leha s prometno žilo, ki vodi v deželo od gotskega Augsburga, in s svojo industrijo, splavarji in lesnimi trgovci. Da, lepa zemlja, polna cerkva, kapelic in zvonjenja.

In Dörflerjeva švabska vas: Vaška lipa, obsežni skednji, potok s pericami, žuboreča korita — da niso hiše krite s škodljivci, bi mislil, da so slovenske; cerkev s sijajem sveč in božjega groba, gostilna z bavarskim pivom in z dimom: župniki »z oglatimi in čudno vedočimi obrazi«, fantje pretepači, žvižgajoči vozniki-hlapci, vaška terciarka, vaški čednik s svojimi pravljicami, igrava mladost in narodna pesem, popevana v narečju, vaška potovka-opravljevka, oče župan in prevzetni magnat; oranje, mlatev na stroj, preja, pijanci, vse, vse... Kakor pri nas!

To je svet Dörflerjev, to blagoslovljeno zemljo in te verne ljudi slika duhovnik Dörfler v svojih idilah, zgodbah, povestih in romanih. Le v par delih, ki pa niso najboljša, je zapustil svojo domovino: »La Perniciosa« živi v rimski Kamparnji in »Pater Farne« misijonari v Afriki. Dörfler — poet Švabske. S toplo ljubeznijo riše svojo grudo in svoje ljudstvo in v tem je velik. A Dörfler je zaveden, umetniško stremeč umetnik, moderen v hotenju, risanju in kompoziciji. To mu daje veljavo izven njegove ožje domovine in literarni sloves v svetu.

Dörfler je skozinskoz epična osebnost, le izjemoma zapiše kako lirčno pesem, pač pa rad vmešava med pripovedovanje verze pojoče mladine, rad posname v dialektu narodno pesem pripovedne vsebine.

Neizmerna je Dörflerjeva fantazija, ki je kriterij za veličino vsakega umetnika in vir njegove izvirnosti in samoraslosti. Ta bujnost, neukrotljivost in neizčrpljivost domišljije je najbolj karakteristična D. lastnost, nudeča povsod razkošje poetičnih mikov in estetičnega ugodja. Zato Dörfler je in je velik.

Odtod Dörflerjev tako pisani svet, tako bujen, da se ne da stisniti pod ozko kučmo stroge epične kompozicije, ampak raste preko okvira njegovih zgodb in romanov. Vso raznobarvnost narave in mnogoličnost vaškega življenja opiše Dörfler z gorko ljubeznijo, vsega se dotakne, povesele se in gre dalje. Pa vendar ves ta bujni svet ni samo nanizan, ampak psihološko poglobljen, gledan iz duše njegovih ljudi ter tako poduhovljen, umetniški.

Odtod pestrost pesniških podob pri Dörflerju, polna prijetne izvirnosti. Naravnost vsiljujejo se mu pod pero slike in podobe in pogosto veje iz njih prečudno lepo razporeženje. »Tedad so zažarele zvezde in kakor zlata prekipevala čaša se je vzdignil iznad jelkova mesec.« Starinsko augsburško katedralo imenuje »žalujočo vdovo,« nato spet »ponosno nevesto sredi belušnega meščanstva in plebejskega sijaja«. Staro kljuse Haiele »je sličilo potniškemu kovčegu, ki je prepotoval vse štiri dele sveta, na vseh štirih koncih odbit, na vseh straneh upognjen, zabarvan, ranjen, odrgnjen, izpahnen in zveržen«. Pastirjev

klobuk pa je podoben »divje razorani gori«. — Pa s stavki, iztrganimi iz celote, ne moreš podati vseh barv, kajti te se pokažejo šele v luči in senci celote.

Vprav radi svoje močne fantazije Dörfler toliko ljubi in umetniško predstavlja narodno pravljico, bajke in praznoverje. Kakor je tu snovala ljudska domišljija, tako snuje tudi njegova, preustvarja, vpleta v vizije svojih junakov in v blodnje vročinskih bolnikov, ki so bolni na duši in projicirajo le svojo bol v slike iz bajnega sveta. Dörfler uporablja torej ta svet za psihološki oris značajev in duševnih razpoloženj; prepogosto pa ga gleda naivno, polagajoč ga v sanjarije otrokove, za katerega ima ta svet največjo moč. V vsakem svojem delu govori Dörfler o čarovnicah, morah, škratljih, zakletih kraljičinah, krastačah z zlato krono, duhovih in strahovih, zmajih, ukletih žabah in pticah, potopljenih zvonovih, podzemskih rovi, urokih, rojenicah, potujočih cerkvah itd. Saj je pravljčni svet čudno sličen pri vseh narodih, izraz iste človeške duše. In vprav to dela Dörflerja popolnoma domačega, pravega umetnika doma in svojega ljudstva. Njemu pa nudi bogato in hvaležno snov. Tako Dörfler korenini z vso svojo dušo v grudi in njenem duhu. A ob vsem tem pravljčnem in bajeslovnem vzdušju ostane zdrav in se ne da utopiti v tem svetu, ampak ga obvlada: Ko izbruhne vojna l. 1914. — tako pripoveduje — in hočejo vaščani videti v polni luni Jezusa s spletenim bičem, tedaj pristopi župnik in pouči: »Dovolj je resnične groze, nikar je torej ne predite iz svojih možganov in domišljije! Vera naj zdaj raste, a ne prazna vera.« (Der Weltkrieg im schwäbischen Himmelsreich.)

Odtod je tudi razumljivo, zakaj Dörfler najrajši riše detinstvo: taka je namreč njegova narava. Naivno — dasi umetniško zavedno — opisuje otroško dušo, njegovo igranje in njegov fantastični svet, s toliko ljubkostjo kakor sem jo našel le še pri Dancu Jacobsenu. V njegovem prvem delu »Als Mutter noch lebte. Aus einer Kindheit« ga to edino zanima in vso okolico oslika le, kakor in kolikor jo vidi mali Friedel ter z romanom neha, ko se nehajo detinska leta tega otroka — torej nekaka umetniška psihologija otroka, pisana s toploto in ljubeznijo. Tu najlaže pokaže svojo umetniško zmožnost in da izraza svojemu zdravju in optimizmu; kajti Dörfler je skozinskoz izčiščena osebnost, mirna in organsko rastoča duša brez viharjev, razbolelosti in problematičnosti; je harmonična duša, ki sije nehoti iz vsakega njegovega dela, tako prija in poživlja. Vprav zaradi te notranje jasnine Dörfler kot umetnik vztrajno in organsko raste in vprav zato ima danes njegova umetnost pomen: tu se moderni človek, razbit in razglašen, spočije, najde, bolje: odkrije ono razporeženje, ki je edino plodno, tudi za umetnika, in usposablja za ustvarjanje novih vrednot: harmonijo. To je obenem blagoslov in vrednost, ki lije iz poezije grude, v tem je njen globoki pomen.

Detinstvo, svetopisemska preprostost, kakor ju riše Dörfler, sta sladki; ne more se sicer vsak živeti v njegovo deco, saj pisatelj sam pravi: »Kdor nima otroškega srca, naj se ne bliža... treba je postati majhen in mlad kakor triletno dete, potem bo morda doživel spet enkrat tako blaženo urico, kakor jih uživajo otroci.« — Dörfler kaže svoji dobi smer, njegovo poudarjanje preprostosti je za komplicirano moderno življenje — ideja!

In nedosegljivo nazoren je Dörfler. Njegova pokrajina in njegovi ljudje živijo, vse vidiš pred seboj in bi se najrajši zamislil. Mora imeti nenavaden dar opazovanja. Vidi vso pokrajino, čuje vse glasove in spremlja vsa gibanja. Prestni so njegovi impresionistični orisi narave. Ni imenoval zastonj svoje zemlje »schwäbisches Himmelreich«.

Tako-le opiše jutro: »Medtem je jutranja svetloba dosegla ovčarjeve gare in izluščila oje in stan iz teme. Rosa se je zasvetila. Tuintam je zablejala ovca. Hude sanje so prebudile ptičko, čivknila je in spet zadremala. Nato je zasanjani mrak izginil s pašnika. Škrjančki so se dvigali in peli v jutranjo zarjo. Ozračje je zvenelo in barve so žarele... Tedaj so prišli zvonovi in so grmeli: Halo, dan se je prebudil!... Ovce so opazile, da je dan in so ga čutile ob svoji lakoti. Drle so se in se gnetle ob ograji... Pes je lajal in grozeče rožljaj z verigo... Predrzne srake so prišle iz gozda, sedle na streho ovčarjevega stanu in se solnčile, kričale in se obirale. Posmehovale so se bevsakajočemu psu pod ovčarjevo kočo na kolesih. In dan je rasel...« (Iz povesti »Mutasti greh«.)

Idiličnost je Dörflerju nad vse ljuba. Genre-slike, ljubke in skoro deklishe sentimentalne, najdeš povsod. V tem je zelo soroden Enriki Mazzetti. Koliko vaških idil zna orisati ob postavi učiteljeve hčerke Zenzi, ki zgubi ženina v vojski ali kako izborno sredstvo mu je pri tem staro kljuse, ki je kot vaški berač in ljubljeneec. Za zgled bodi opis lastovičjega gnezda v vaški gostilni: »Na tramu, na katerem je bila pritrjena deščica, je lepilo lastovičje gnezdo, polno mladega zaroda. Negode so sede v njem debele in široke, zadovoljne z delom preteklega dne, s trebušastimi oprsji in so modro in urno vrtile svoje okrogle glavice kakor nanizane na vrstico. Njihova mamica pa je še letala v skrbah po temni veži sem in tja.« — Človek se nehote spomni pri takih opisih frankovskega slikarja Mateja Schiestla in njegovih idil ali pa tirolskega slikarja in kiparja Bachlechnerja z njegovimi jasicami in smehljajočimi se angelci.

Tudi zdrav humor pozna Dörfler in kmečko modrost; sicer pa problemov ne rešuje, ker ni niti malo refleksiven. Le med vojno je doumel o trpljenju: »Težko je trpeti; a kdor ljubi z drugimi in se bori z drugimi vred, mora trpeti. In bolje je trpeti kot ne ljubiti z drugimi in z njimi sotrpiti... Mora pač tako biti, da smo poklicani k trpljenju in ljubezni, da ne utonemo v samem sebi in v telesni udobnosti.«

Dörfler je pripovednik, zares zna mirno pripovedovati, zelo rad kramlja, pogosto po otročje, a vedno prijetno in lepo. Misel mu izpodriva misel, drugi domislek prvega. Na dnu tako mirna duša govori sila živahno. Sangvinična je njegova čud. Posebno v poslednjih spisih živi njegova neizčrpna duhovnost; zato so njegovi spisi užitek in pravo literarno doživetje. Njegov stil je epičen, torej miren, širok, nazoren in brez napetosti; a je prijetno uglačen in zato tako tekoč in zvoneč. Kakor je namreč pisatelj sam izbrušena osebnost, tako je izbrušena tudi njegova beseda; saj je človekov govor vedno le čutno utelešenje njegove duševne svojstvenosti, obsegajoč misel — dušo in zvok — telo, formo. Zato je poetov jezik umetniški izraz njegove duše in že sam umetnina in zato je jezik naroda prav tako umetnina in obleka duha, torej duhovna vrednota. Dörfler govori preprosto, ne iskano ali prisiljeno besedo, zajema jo pa — kar je edino pravilno — iz ljudstva. Celó v narečju govorijo njegovi kmetje in pastirji. Ljudstvo in poeti so oni, ki jezik razvijajo in spopolnjujejo, kajti razvijati jezik morejo le umetniške zmožnosti. In Dörfler zna to. O njegovem stilu je rekel neki kritik, da je realističen, romantičen, simbolističen, in — ekspresionističen obenem. Opisuje res sila realistično, včasih skoro preveč drastično, a vedno leži nad vso grobo resničnostjo diha razpoloženja, ideje ali ljubkosti in jo tako poduhovi in stori umetniško lepo.

Dörfler je duhovnik in doktor in, če ne vara slika, tudi v zasebnem življenju fin človek. Pisati je začel v letih pred svetovno vojno, vsaj v javnosti se pokaže šele tedaj. A napisal je mnogo, večjih romanov in povesti sem naštel trinajst. Je sila plodovit, zato ni čuda, da se tuintam idejno in snovno ponovi. Prvo večje delo je psihološka povest: »Als Mutter noch lebte« — knjige iz otroškega sveta, detinskih fantazij, iger in doživljajev; vanje je vpletena kakor v okvir slika kmečke, delavne in verne matere. Rekli so, da je to Dörflerjevo najboljšo delo; a epična širokost in premalo enotna mnogoličnost govorita proti temu. — Med vojno je Dörfler tolažil svoje ljudi, napisal je vrsto prečudno intimnih in sladkih vaških zgodb iz časa vojne, opisal vojakovo domotožje po domačiji v njegovih pismih in trpljenje in skrb žena, otrok in očancev, ki so ostali doma. To je zbirka idiličnih zgodb: »Der Weltkrieg im schwäbischen Himmelreich«. — »Die stumme Sünde« je psihološki oris ovčarjeve očitajoče vesti, njegovega dušnega trpljenja in melanholičnega temperamenta, kratka, a mojstrsko pisana zgodba s folklorno domovino. — Ideja obširnega socialnega romana »Der ungerichte Heller« je lepa: ljubezen vse premaga, celo podedovano prekletstvo. Roman slika dolino Leha z njeno industrijo, splavarji, lesnimi trgovci, študenti, dobičkarji in pijanci, drvarji in magnati. — Najboljši deli pa se mi zdita »Dämmerstunden«, zbirka vaških idil in manjših zgodb, in »Papstfahrt durch Schwaben«, opis goratega Allgäu-ja in vse švabske grude z Augsburgom vred. Mojstrski, jednat in

klasičen je v tem delu Dörflerjev jezik, značaji so risani živo in psihološko, verno in zvesto: Čudak in samotar Kaspé, ki hoče poučiti papeža, da naj bo ubog kot je bil sv. Peter, zbeži iz Augsburga še pred papeževim prihodom v svoje gore; krojač Stanes, ki vzame nase vso težo strahov in mór ter roma k papežu, da njegov blagoslov odreši njega in njegovo domovino, pa zboli v mestu in blede v vročici: lahkomiselni dijak Baltes, ki se mu vprav zato, ker je preprost in zdrava narava, izbornó godi, odroma potem v papeževem spremstvu na Laško. — Dörfler omenja tudi kranjske krošnjarje in pravi, da so pošteni in vrli ljudje in da ljudstvo rado posluša njih polomljeno nemščino. — Dörflerjeva dela so večinoma izšla pri založbi Kösel & Pustet, München in Kempten, nekatera pa pri Herderju v Freiburgu.

* * *

Dörfler — poet grude, vaške idile, preprostosti, zdravja in optimizma, ljudske besede in domačije, domačije! Gruda njegova — švabski raj!

Ali bomo tudi mi kdaj rekli: Domovina naša — nebesa naša? In ne samo rekli, ampak verovali in živeli? Takrat bomo sami v sebi in zdravi in veliki. Da bi rekli!

Iz sodobne srbohrvatske lirike¹

Miran Jarc

Burna mēna doživljajev zviharjenega duha, ki se je tako ostro javljala v umetnosti, se je ublažila v umirjenost, kakršne pač nismo poznali v razdobju treh, štirih let, ki so jih ožarjali obupni klici o propadu zapada, o vstajenju človeka in preosnovi našega življenja. Bil je to grozničav odmev na grozo opustošene zemlje, težko ranjenega človeka, oblatenega življenja. Lirika, ta najobčutljivejši potresopis duhovnosti, je bila silen odsev te velike drame, ki se je javljala v pretganih krikih, plamenečih izpovedih, krutih obtožnicah. V srbohrvatski liriki so takrat posebno odmevno nastopili Krklec, Cesarcc in Lj. Micić, klicarji nekega novega življenja, borci za uresničenje večnostne pesmi, srditi obtoževalci kajnovskega greha. Krležova lirika, Cesarčevi stihi, Micićevi ritmi: eno samo, veliko klicanje, raztrgano, sunkovito, borbeno. Lirika je prenehala biti samo »lirika«, postala je orožje, ki je rušilo trhle spomenike starega pokolenja. To je bil čas, ko so se izkresali izrazi: Duša, Duh, Bog, Obup, Smrt, Laž, Jaz, Zavest, Kozmos, Kaos...

Oblika se je razbila in človek je vihral skozi kaos in ni ga bilo tvorca, ki bi razdelil solnce in

temo, zemljo in nebo, človeka in Boga. Dina-mično življenje človeka, ki se mu je zrušil temelj, je zanašalo v viharo breznadejnost, ki je še tako ostroumska samozavest ni mogla zani-kati. Bilo je to prav za prav samo veliko brez-domstvo, večno romarstvo z grozno zavestjo, da ni nikjer hrama spokojstva, da ni Boga za te uporne ahasverje. Na obzorju se je prikazal strahoten obraz smrti, ki je pretila objeti ve-soljstvo... ali objela je samo one razbolele bojevnike, ki so s svojo strogo miselno upor-nostjo zrastli v območje blodenj in blaznih ob-sedenosti, v katerih se je zgrudila utrujena duša.

Življenje se je pa razvijalo v ritmu večne zakonitosti in tvorilo novo obliko, ki naj bo dom novemu razdobju. Če se ozreš nazaj, se je to tiho prerodenje odigralo v kratkem pre-moru, ki je značil za liriko krizo. Prehod pa je bil silno zanimiv, saj je tako rekoč znova po-trdil staro prisposodbo o človeškem napredo-vanju, ki da se vrši v znamenju spiralne linije. Poedinec, ki je za nekaj časa povsem utonil v valu kolaboratizma, se je spet začel uveljavljati, toda s širšim razgledom in dojemljivejši za splošnostna doživetja. Whitmanski ritmi, ki jim je širjavo narekovala samo Amerika, so se spet stisnili v sklenjeno obliko, ki se je včasih zožila celo v sonet. Vse kaže, da gremo v obdobje uravnovešenja in zakonitosti na novi ravni življenja. V srbohrvatski liriki sem našel naj-značilnejši izraz te nastajajoče smeri v Uje-viću, Krklecu in Kovačeviću.

Tin Ujević je že pred par leti izdal drobno knjižico pesmi »Lelek sebra«, kjer je že po obliki očitaval nagnjenost h klasicizmu, vohče pa je bil kot resničen pesnik prost izostrenega umovanja in vsakega prisilnega, izumetničene-ga »doživljanja«. Zdaj je izšla prav tako drobna zbirka »Kolajna«, ki jo odlikuje še iskrenejši in prepričevalnejši izraz tega veli-kega bohema, čigar pustolovsko življenje govori o tragiki človeka »iz dna«, presajenega v obe-ležje strogo opredeljene družbe. Ujević je bol-nik iz Dostojevskega, vitez iz Don-Kihota, kot človek prečesto vprav patološki tip, kot pesnik pa velik lirik. Njegova pesem je neprestano, pa vedno preoblikujoče se klicanje: »biti deca, biti deca«. Mračen in razboljen hodi po svetu, ne kot oboroženi, hrupni klicar množic, temveč kot starodavni pesnik-čarodej, ki trka na srce s tiho žalostjo in vdano prošnjo. Te pesmi so brez bučnosti, kakor dahnjene iz temine, sijoče kot v molitev sklenjene roke. Pesnik se celo odreka svojemu poslanstvu, v čemer se močno raz-likuje od svojih prejšnjih borbenih tovarišev, in se druží z bolestjo in trpljenjem, po katerih zaživi postoterjeno življenje (»nisam li pesnik, ja sam barem patnik...«). Vero v čisto življenje, vzbo-čeno kot mavrica nad zadimljenimi globinami blodenj in zla, je utelesil v »Neznanki«, ki jo imenuje »božansko ženo« in jo išče nedosežno skozi somračje svoje bede (»Nepoznata, reci... gde si, što si, ko si?«). Svetli slapovi »blaženih juter« mu donašajo »tihe slasti«, vonjave cvetja, in ljubezen, ki ga dviga nad smrt. V monotonost,

¹ Tin Ujević: *Kolajna*, Beograd, Cvijanović, 1926; Gustav Krklec: *Ljubav ptica*, Beograd, Cvijanović, 1926; *Poezije Božidara Kovačevića*, Beograd, Cvijanović, 1926.